

19.7.2012

Dnro 2643/3/12

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Pirkko Äijälä-Roudasmaa

ENNALTA ILMOITTAMATON TARKASTUSKÄYNTI ESPOON KAUPUNGIN VANHUSPALVELUIDEN OSTOPALVELUYKSIKKÖÖN MIKEVAN HELMEEN

Pöytäkirja (ilman liitteitä)

Aika: 19.7.2012

Paikka: Mikevan Helmi, Pyyntitie 5, 02230 Espoo

Läsnä: Mikevan Helmestä sairaanhoitaja - - -

Oikeusasiamiehen kansliasta läsnä olivat:
Esittelijäneuvos Tapio Rätty
Oikeusasiamiehensihteeri Pirkko Äijälä-Roudasmaa

TARKASTUKSEN TARKOITUS

Tarkastus tehtiin ennalta ilmoittamatta.

Tarkoituksena oli tutustua Espoon kaupungin järjestämän vanhuksille tarkoitetun hoidon sisältöön ja laatuun. Tarkastuksella arvioitiin henkilöstön mitoitus ja sen riittävyttä sekä kiinnitettiin huomiota erityisesti asukkaiden hyvinvointiin sekä myös mahdollisiin itsemääräämisoikeuden rajoittamista koskeviin kysymyksiin. Samalla suoritettiin tilojen tarkastus.

Mikevan Helmi toimitti apulaisoikeusasiamiehelle tarkastuksen jälkeen tietoja henkilökunnan määrästä ja koulutuksesta, liitteenä.

TOIMITILAT

Mikevan Helmi on Mikeva Oy:n omistama vanhuspalveluyksikkö, jolta Espoon kaupunki ostaa vanhusten hoiva ja kuntoutuspalveluja erityisesti pitkäaikaista hoivaa tarvitseville vanhuksille.

Mikevan Helmi on yksi Mikeva Oy:n omistamista 63 hoivakodista, joissa tarjotaan asumis- ja hoivapalveluja erilaisille sosiaalihuollon palveluja tarvitseville asiakasryhmille. Mikevan Helmi on avattu loka-kuussa 2010. Se on kunnostettu entisestä toimistorakennuksesta vanhusten erityistarpeita vastaamaan. Tässä on onnistuttu hyvin.

Rakennus on viisikerroksinen, jossa pohjakerroksessa sijaitsevat yhteiset ruokailu- ja keittiötilat olivat nyt remontissa. Ylimmässä kerroksessa sijaitsevat vanhusten tarpeisiin soveltuvat saunatilat, jossa sauna lämmitettiin joka päivä. Avara kattoterassi mahdollisti yhdessäolon

vapaa-ajan merkeissä esim. grillijuhlien pitopaikkana erityisesti kesäisin.

TILOJEN ESTEETTÖMYYS JA LUONNE

Hoitotilat kerroksissa 1-3 ja niihin välittömästi liittyvät ulkoiluun varatut piha-alue, kattoterassi ja ruokailutilat olivat esteettömiä. Talossa oli kaksi hissiä, joista toiseen mahtui sairaalasänky tai parit kantajineen.

Hoitokodin tilat ja asukkaiden huoneet olivat siistejä ja kodinomaisia keittiöremontista huolimatta. Laaja asfaltoitu piha-alue tarvitsisi lisää hyviä kalusteita ja istutuksia tarjotakseen lisää virikemahdollisuuksia. Niihin oli tarkoitus panostaa keittiöremontin valmistuttua.

ASUKKAAT

Asukaspaikkoja oli yhteensä 47, joista käytössä oli tarkastushetkellä 46.

Ympäri vuorokautisessa hoidossa olevat vanhukset ovat aiempaa iäkäämpiä ja huonokuntoisempia ja kärsivät fyysisten sairauksien ohella muistisairauksista.

Ensimmäisessä hoivakerroksessa oli 14 yksiötä ja yksi kahden hengen huone, joka oli tarkoitettu lähinnä parisuhteessa eläville. Tässä kerroksessa hoidettiin kaikkein huonokuntoisimmat muistisairaant. Asukaspaikkoja oli 16, joista kaikki olivat käytössä.

Toisessa kerroksessa hoidettiin sekä muistisairaita että fyysisistä rajoitteista kärsiviä. Hoitopaikkoja oli 16. Kolmannessa kerroksessa asiakaskunta oli varsin samanlainen kuin toisessakin. Asukaspaikkoja oli 15.

Ylipaikoille ei hoidettavia oteta. Naisia hoidettavista oli valtaosa eli 60 % ja miehiä 40 %. Hoidettavana ei ollut kaksikielisiä eikä ulkomaalais-taustaisia vanhuksia. Sairaanhoidtaja arvioi, että henkilökunnan kielitaito riittäisi eikä hoidon laatu kärsisi, vaikka asiakkaiden kielivaatimukset lisääntyisivät. Hoidossa olevien vanhusten keski-ikä oli lähes 80 vuotta. Keskimääräistä hoitoaika oli vaikea arvioida, koska hoitokoti oli toiminut vasta alle kaksi vuotta.

HENKILÖKUNNAN MÄÄRÄ, MITOITUS, TYÖOLOJAT

Lukumäärä- ja koulutustiedot liitteenä. (liite 1). Mitoitus oli laskettu hoidettavien vanhusten määrä suhteutettuna talossa työskenteleviin hoitotyöntekijöihin, ja oli näin laskettuna 0,60.

Aamuvuorossa 1 kerroksessa työskentelee 3 hoitajaa, ja illassa 3 hoitajaa, joista jommassakummassa vuorossa yksi hoitajista on aina sairaanhoitaja koulutukseltaan.

Aamuvuorossa 2 kerroksessa työskentelee 3 hoitajaa ja illassa 3 hoitajaa.

Aamuvuorossa 3 kerroksessa työskentelee 2 hoitajaa, välivuorossa 1 hoitaja ja illassa kaksi hoitajaa. Talossa on kaksi yöhoitajaa em. kolme kerrosta kohden.

Sairaanhoitaja - - - piti henkilökunnan määrää riittävänä ottaen huomioon eri kerrosten asukkaiden hoidontarpeen.

Sairaslomien ja muiden lyhytaikaisten poissaolojen sijaistaminen on koettu varsin haastavaksi. Sijaisia saadaan lähinnä eläkkeellä olevista hoitotyöntekijöistä, muissa työpaikoissa toimivista työntekijöistä, jotka tekevät lisätienestiä sijaisuuksilla sekä entisten opiskelijoiden sijaispankista. Henkilökunta on valmis tarpeen mukaan siirtymään apuun osastolta toiselle, mutta yli 12 tunnin työvuoroja ei keneltäkään edellytetä. Myös 12 h työvuoroja tehdään vain, jos työntekijä itse suostuu ja asiasta tehdään aina kirjallinen sopimus.

Kesätyöntekijöitä on saatu mukavasti. He ovat olleet jo kevään aikana yhteydessä Mikevan Helmeen mahdollisuudesta päästä kesätöihin.

Uusien työntekijöiden ja sijaistyövoiman perehdytykseen panostetaan. Uuden asukkaan tullessa taloon koko hoitohenkilökunta perehdytetään. Kaikista asiakkaista laaditaan erillinen elämänkaarimalli, jotta hänen hoitoonsa voidaan paneutua asiakkaan taustoja ja mieltymyksiä kunnioittaen, mutta myös hänen huolensa ja pelkonsa tuntien. Hyvin asiakaslähtöinen ja yksilöllisyyttä kunnioittava hoitotapa ei ole ollut kaikkien hoitajien mieleen, ja se aiheutti henkilökunnan vaihtumista alkuvaiheessa. Nyt henkilökunta on saatu sitoutettua asiaan jo varsin hyvin.

Työntekijöiden käytössä oli yksi liikutettava nosturi, koska vanhukset ovat varsin hyvässä kunnossa fyysisesti. Nosturia tarvitaan lähinnä kaatuneen asukkaan nostamiseen. Henkilökunta ei ollut valittanut työn fyysistä rasittavuutta ja henkistä rasitusta kevennettiin siirtämällä henkilökuntaa välillä osastoilta toiselle. Kaikki asukkaat nousevat joko itse tai avustettuina ylös sängyistä päivittäin sairastapauksia lukuun ottamatta.

YKSITYISYYS

Mikevan Helmessä kaikilla asukkailla oli omat viihtyisät ja kodinomaiset huoneet WC:llä ja suihkulla, joissa oli talon puolesta hoivasänky. Asukkaat saivat itse sisustaa huoneensa omilla huonekaluilla ja muistoesineillä. Näin asunnot olivat hyvin kodinomaisia ja antoivat käsityksen vanhuksen elämästä. Usein asukkaat tapasivat omaisiaan omassa huoneessaan tai niin halutessaan kattoterassilla kesäisin. Vanhukseen yksityisyydestä oli huolehdittu hyvin.

Tarvittaessa omaisilla on mahdollisuus yöpyä asiakkaan huoneessa.

MAHDOLLISUUS ULKOILUUN JA HARRASTUKSIIN

Mikevan Helmen tavoitteena on huolehtia asiakkaiden ulkoilusta hyvin ja ympäri vuoden. Ulkoilmassa oleilu onnistuu päivittäin jokaisen kerroksen parvekkeella, jolla on tilaa noin viidelle vanhukselle kerrallaan. Kattoterassi kiertää koko talon ja on aidattu. Siellä on mahdollista yhdessä hoitajan kanssa varsinkin kesäaikaan istua ja kahvitella isollakin ryhmällä. Tällä hetkellä varsinainen piha-alue on varsin vaatimaton, koska se on alun perin asfaltoitu toimistotalon parkkipaikaksi. Tämä ilme on nähtävissä tälläkin hetkellä. Pihalla kuitenkin voi liikkua ja pallotella tai heittää mölkkyä. Iltavuoroon tulijat ottavat mielellään vuoron alkaessa pari kolme asukasta mukaan hieman pidemmille lenkeillekin. Tässä pyritään huomioimaan asiakkaan toivomukset mutta myös tasa-arvo liikunta ja ulkoilupalveluihin. Myös asiointimatkat onnistuvat kun niistä on ennalta sovittu. Tarkastuksen päättyessä nähtiin yhden vanhuksen ulkoilevan hoitajan kanssa.

Eriyisen hyvänä pidettiin sitä, että vanhuksen palvelupakettiin kuuluu kerran viikossa järjestävä fysioterapiakuntoutus rakennuksen 1 kerroksessa sijaitsevan yksityisen fysioterapiayhtiön tiloissa ja fysioterapeuttien ohjaamana. Viikoittain on sekä naisille että miehille oma ryhmänsä. Lisäksi asiakas tai hänen omaisensa voivat tilata lisää fysioterapiaa omakustanteisesti. Fysioterapian tilat vaikuttivat valoisilta ja laitteet monipuolisilta kunnon ylläpitoon ja kohentamiseen.

Keskiviikkoisin järjestetään joka viikko koko talon yhteiset tanssit tai musiikkitilaisuus joko kattoterassilla sään salliessa tai alakerran suuressa ruokailutilassa. Edellä mainitut säännölliset fysioterapia- ja saunottamispalvelut olivat erittäin pidettyjä. Jokaisessa kerroksessa järjestettiin päivittäin viriketoimintaa, joka saattoi olla lehden lukemista, pelien pelaamista, pallojumppaa, laulua tai taidetta. Hoitajilla oli aikaa myös jutella asiakkaiden kanssa, koska kaikki ateriat ja kahvit nautittiin yhdessä hoitajien kanssa.

Vanhuksilla on mahdollisuus kotilomailuun. Sen kustannukset eivät kuulu Mikevan palveluihin. Joillain vanhuksilla on käytössään kaupunkikortti (SHL tai VPL-matkat).

RUOKAILU

Ruokalan remontin johdosta vanhuksat söivät tarkastushetkellä omassa kerroksissaan yhdessä hoitajien kanssa sijaitsevissa yhteistiloissa. Tällä hetkellä ruoka tuodaan lämpöpakkauksissa, mikä on saanut jonkin verran arvostelua omaisilta. Pohjakerroksen remontin yhteydessä suuren ruokasalin yhteyteen, jonne yleensä keräännytään koko talon asukkaiden ja henkilökunnan kesken, tullaan rakentamaan myös oma keittiö, jolloin ruoan laadun arvioidaan parantuvan ja monipuolistuvan. Jos joku asukkaista ei suostu lähtemään yhteisruokailuun suostutteluista huolimatta, hänelle tarjotaan ateriat omassa kerroksessaan.

Aamupala-aika on venyvä noin klo 7-10, joten asiakkaan oma rytmi ja mieltymykset säilytetään. Myös yöhoitajalta saa tarvittaessa leipää ja mehua.

ASIAKKAAN ITSEMÄÄRÄÄMISOIKEUDEN RAJOITUKSET

Mahdolliset rajoitukset perustuivat aina lääkärin ja hoitohenkilöstön arvioon. Rajoitukset kirjataan asiakasta koskeviin asiakirjoihin. Rajoituksista neuvotellaan omaisten ja tarvittaessa hoidettavan kanssa.

Rajoituksia on käytössä hyvin vähän, lähinnä haaravyön käyttöä, jotta asiakas ei valuisi pyörätuolista. Sängyn laidat nostetaan ylös, jos siihen on tarve tai toive esitetään omaisten tai asiakkaan puolelta.

Unilääkkeitä oli käytössä vähän, samoin rauhoittavia. Uuden asiakkaan saapuessa taloon lääkäri käy läpi hänen lääkityksensä ja poistaa päällekkäisyyksiä. Kivun hoidosta huolehditaan aina tarvittaessa.

Vuosi sitten Mikevan Helmessä oltiin varsin tyytymättömiä Espoon kaupungin järjestämiin lääkäripalveluihin, mutta vuoden alusta alkanut yhteistyö Espoon Med-One:n kanssa on sujunut oikein hyvin. Lääkäri käy kerran viikossa ja puhelinyhteys toimii pitkin viikkoa. Viikonloppuisin ollaan tarvittaessa yhteydessä Jorvin päivystyspoliklinikkaan.

Valtaosalla asiakkaista on vaipat. Tästä huolimatta asiakkaat vessatetaan hoitajan kertoman mukaan säännöllisesti heti aamusta ja aina ruokailujen yhteydessä sekä ennen nukkumaan menoa. Tarvittaessa myös yöhoitaja vessattaa asiakkaan tai vaihtaa vaipan. Tässä yhteydessä sairaanhoitaja kertoi, että Espoon sosiaalitoimi oli vähentänyt vaippojen määrää. Lisätarpeeksi hän arvioi, että asukkaat tarvitsisivat kaksi vaippaa lisää /hlö/vrk. Sairaanhoitaja ei tiennyt, miksi vaipoissa säästettiin.

SAATTOHOIDON JÄRJESTELYT

Asiakkaiden saattohoito järjestetään heidän omissa huoneissaan. Tarvittaessa hoitoresursseja voitiin lisätä. Omaisilla on mahdollisuus osallistua. Kivun hoitoon on kiinnitetty erityistä huomiota ja oma lääkäri tai Espoon kotisairaanhoito ovat tässä apuna.

MUISTUTUKSET

Muistutuksia (sosiaaliasiamies/potilasasiamies) ei yksikön toiminnasta ollut tehty.

TOIMENPITEET

Tarkastuksen johdosta apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin kiinnitti Espoon kaupungin sosiaali- ja terveystoimen huomiota seuraavaan seikkaan.

Ympäri vuorokautisessa hoidossa olevat vanhukset ovat aiempaa iäkkäämpiä ja huonokuntoisempia ja kärsivät fyysisten sairauksien ohella lisääntyvässä määrin dementoivista sairauksista. Nämä haavoittu-

vassa asemassa olevat ihmiset eivät kykene itse huolehtimaan perus- ja ihmisoikeuksistaan eivätkä oikeudestaan hyvään hoitoon, hoivaan ja arvokkaaseen kohteluun.

Vanhusten pitkäaikaista hoivaa ja huolenpitoa järjestettäessä tulee kiinnittää huomiota annettavan hoidon ja huolenpidon laatuun. Oikeus yksityisyyteen, asumisen ja hoidon turvallisuus ja sen merkityksellisyys, asiakkaan kohtelu sekä vanhuksen sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitäminen sekä muu iäkkään henkilön tavanomaiseen elämään kuten esimerkiksi ulkoiluun ja asiointiin osallistuminen ovat eräitä järjestettävien palvelujen laatuun vaikuttavia tekijöitä.

Eduskunnan oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio on jo 18.2.2010 Dnro 213/2/09 antamassaan ratkaisussa ”Ympäri vuorokautisessa hoidossa olevien vanhusten hoito ja sen valvonta”, että valtakunnallisella tasolla tuli esille puutteita vanhusten hoivassa mm. hygienian suhteen. Selvitysten perusteella ei ollut kuitenkaan arvioitavissa, mistä johtuu se, että esimerkiksi wc-käynnit eivät aina toteudu yksiköllisten tarpeiden mukaisesti silloin, kun vanhus on autettavissa wc:hen. Paunio arvioi tuolloin, että kyse voi olla työjärjestelyistä, mutta myös henkilökunnan riittämättömyydestä.

Mikevan Hoivassa ei apulaisoikeusasiamies Maija Sakslinin arvion mukaan ollut kyse näistä seikoista vaan siitä, että Espoon sosiaalitoimi oli vähentänyt kyseisen hoitopaikan vaippamäärää.

Vanhuksen oikeus hyvään hoivaan sisältää myös oikeuden riittävän usein tapahtuvaan vaipanvaihtoon. Apulaisoikeusasiamies ei pitänyt inhimillisenä kohteluna sitä, että vanhus joutuu olemaan märässä vaipassa. Vaipan käytön vähentäminen on ollut hyväksyttävää vain, jos tarkoituksena on ollut lisätä vanhuksen wc-käyntien määrää. Vanhuksen kaltoin kohtelua voi olla myös se, ettei asukasta auteta vessaan tarvittaessa ja huolehdita hänen turvallisesta asiointistaan siellä.

Tämän johdosta apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin pyytää Espoon sosiaalitoimea selvittämään, onko Mikevan Helmen asukkaiden saamia vaippoja vähennetty ja miten kaupunki arvioi vanhusten vaippojen kulutuksen eri hoivakodeissa? Jos vaippojen määrää on Mikavassa vähennetty, mihin tämä on perustunut? Muissa tarkastuskohteissa vaippoja oli arvioitu olevan riittävästi asukkaille. Vastausta pyydetään 15.12.2012 mennessä.

Tarkastushavaintojen perusteella apulaisoikeusasiamies Sakslin piti Mikevan hoivaa hyvänä vanhusten tehostettua hoitoa tarjoavana ostopalveluykkönä. Erityisen positiivista oli laadukkaiden fysioterapiapalveluiden säännönmukainen käyttö ja päivittäinen saunaosaston käyttömahdollisuus. Vanhusten ulkoilua tulisi lisätä eri vuoden aikoina.

Tämä pöytäkirja lähetetään Mikevan Helmelle sekä Espoon kaupungin sosiaalitoimelle. Pöytäkirja lähetetään tiedoksi myös Etelä-Suomen aluehallintovirastolle.

Pöytäkirjan vakuudeksi

Pirkko Äijälä-Roudasmaa
oikeusasiamiehensihteeri